

God wil het! - XII - Reizen in het spoor van de kruisvaarder

Libanon: Land van ruïnes

Crusaderstates

Tot 1941 was Libanon een deel van Syrië. Na de ondergang van het Turkse Ottomaanse rijk tijdens de Eerste Wereldoorlog ontstond onder Frans beheer Groot-Syrië dat na een aantal opstanden in 1925 door de Fransen om strategische redenen in vieren werd opgedeeld. Een van de delen werd Libanon dat uiteindelijk, kort na Syrië, in december 1941 een autonome staat werd. De Fransen verdwenen in 1946 definitief uit dit gebied.

Parel van de Levant

Kaart Libanon-Syrië

In het douanekantoor bij de rommelige grensovergang tussen Syrië en Libanon is het een drukte van belang. Voor één balie verdringen zich tientallen mensen met in de uitgestoken handen hun paspoort waarin een kostbare stempel moet komen om toegang te krijgen tot Libanon. Sommigen steken bankbiljetten tussen de

pagina's. Anderen bieden het overheidspersoneel fruit, sigaretten of een stropdas aan om zo snel mogelijk geholpen te worden. Zwijgend nemen de douanebeambten de producten aan. Buiten staat een lange rij Libanezen geduldig bij lage stenen tafels waarop tassen, koffers en plunjebalen opengeritst liggen te wachten op de onderzoekende blikken van het douanepersoneel. Vooralsnog maken ze geen aanstalten om de bagage te controleren. De rij auto's, veelal van Amerikaanse makelij, groeit zienderogen aan en overvolle autobussen met half uit de ramen hangende passagiers, banen zich claxonnerend een weg door de mensenmassa. De bagage van de westerse toeristen wordt niet of nauwelijks doorzocht en mits in bezit van een geldig visum kunnen ze snel doorlopen. Het verlangen naar westerse deviezen is groot in Libanon, dat door de bloedige burgeroorlog die het land sinds 1972 teisterde is geruïneerd. Na het vredesakkoord in 1989 heeft Libanon de wederopbouw ter hand genomen. Langs de kust verrijzen gloednieuwe hotels, pensions en restaurants die geduldig wachten op de komst van de toeristen want ook vijf jaar na het einde van de oorlog bezoeken westerlingen nog maar mondjesmaat de voormalige parel van de Levant.

Het kruisleger volgde de route langs de kust van de Middellandse Zee.

'Vaandeldragers gingen de pelgrims vooruit; daarna volgden de verschillende legerkorpsen. In hun midden bevond zich de bagage. De ongewapende menigte, waaronder de geestelijkheid, sloten de rijen. Voortdurend schalden de trompetten en de voorste gelederen trokken langzaam voort, zodat ook de zwakste pelgrims in staat waren het leger te volgen.'

Op 13 januari 1099 bestormde het leger van Raymond het fort Arca dat aan de voet van de berg Libanon ligt, op enkele kilometers afstand van de noordelijke havenplaats Tripoli, de hoofdstad van een Seltsjoeks vorstendom. Maar de vesting bleek onneembaar. De bewoners van Arca hadden gruwelijke verhalen gehoord over de slag bij Antiochië en zij wilden onder geen beding het zelfde lot ondergaan. Ze waren ervan overtuigd dat ze het geen van allen zouden overleven als er ook maar een bres in de verdedigingsmuur zou worden geslagen. De belegeraars wilden de inwoners van Arca uithongeren maar al spoedig leden zij zelf honger.

'De armsten onder de pelgrims waren genoodzaakt zich met wortels en planten te voeden en met de dieren te twisten over de wilde kruiden. Zij die een zwaard konden hanteren, stroopten het omliggende land af; maar zij die door leeftijd,

geslacht of ziekte daar niet toe in staat waren, moesten hun enige hoop vestigen op de liefdadigheid van de christensoldaten. Het leger kwam hen te hulp en stond een tiende van de buit af die op de vijand was behaald.'

Na een vruchteloos beleg van verschillende weken staakten de kruisvaarders hun strijd tegen de onwankelbare inwoners van Arca. Godfried en zijn manschappen vielen daarna de buitenwijken van Tripoli binnen en roofden allerlei goederen en dieren waaronder kamelen, die zij in de Bekaa-vallei verzamelden en voor de verdere reis naar Jeruzalem gebruikten.

Suikerstad

Tripoli

Tripoli gold in de kruisvaarders tijd als het juweel van het Arabische Oosten en werd bestuurd door verstandige vorsten die de stad en de omliggende gebieden van generatie op generatie steeds welvarender hadden gemaakt: akkers vol met olijf - en fruitbomen strekten zich uit zover het oog reikte en de verkoop van suikerriet vormde een aardige bron van inkomsten voor de Seltsjoeken. Tripoli herbergde een magnifieke bibliotheek die aangelegd was door de voorgangers van de Seltsjoekse emir Djalal el Moelk die ten tijde van de komst van de kruisridders de stad bestuurde. Deze emir, bevreesd voor de ravage die de soldaten van Christus konen aanrichten, kocht zichzelf immuniteit in ruil voor de vrijlating van driehonderd christelijke gevangenen, vijftienduizend bezanten en vijftien mooie paarden. Daarbij schonk hij nog voedsel en gidsen die de kruisvaarders de smalle kustweg naar Beiroet moesten wijzen. Ook was deze Arabische emir bereid christen te worden als de kruisvaarders kans zagen de Fatimiden te verslaan.

'Bij de Tripolitaanse verkenners voegden zich al spoedig maronitische christen uit het Libanese berggebied die, in navolging van de moslimse prinses, de westerse soldaten hulp aanboden.'

Citadel Tripoli

Enkele jaren later, in 1103, bouwden de kruisvaarders onder leiding van Raymond van Toulouse een enorm kasteel dat negen eeuwen later nog steeds hoog boven Tripoli uitsteekt. In de 18^e eeuw werd de citadel geheel verwoest door een aardbeving, maar de Libanezen bouwden het fort steen voor steen weer op. De recente religieuze burgeroorlog tussen christelijke maronieten (oosterse katholieken) en moslims veroorzaakte geen noemenswaardige schade aan de citadel zelf. Alhoewel de stad niet zo zwaar werd getroffen als Beiroet, zijn in Tripoli de gevolgen van de burgeroorlog nog overal zichtbaar: bomkraters, ingestorte gebouwen, immense puinhopen en stenen skeletten. Provisorisch aan elkaar geknoopte telefoondraden hangen als spinnenwebben over de straten, de elektriciteitsvoorziening valt regelmatig uit en ook de riolering spuwt met regelmaat haar inhoud over straat. 'We will repaint Lebanon' staat te lezen op manshoge borden voor verfreclame die langs het trottoir van vernielde en opengebroken straten staan. En inderdaad, de Libanezen werken gestaag aan de wederopbouw van wat eens het Zwitserland van het Oosten werd genoemd. De kogelgaten in de muren worden dichtgemetseld en de vriendelijke Tripolitanen snakken naar de goede oude tijden toen de dagjesmensen en de toeristen flanierend onder wuivende palmbomen over de boulevard trokken en de religieuze burgeroorlog nog ver weg was. Toch ademt Tripoli met haar geel gekleurde, ronde gebouwen en haar gietijzeren balkons hier en daar nog de sfeer uit van vergane Franse glorie. In de nauwe straatjes van de oosterse binnenstad bevinden zich overal winkeltjes waar op grote, platte metalen blikken het mierzoete Arabische suikergoed ligt uitgesteld, waar Tripoli zo beroemd om is.

Maronieten en Druzen

De historicus Kamal Salibi doceerde geschiedenis aan de American University in Beiroet. Inmiddels is hij emeritus hoogleraar en werkzaam als directeur van het Koninklijk instituut voor interreligieuze studies aan de Jordaanse universiteit in Amman. Hij heeft tal van publicaties op zijn naam staan, veelal met bijbelse

thema's als onderwerp. Zijn bekendste werk is ongetwijfeld het in het Nederlands vertaalde boek *Het ware land van Abraham*, een zoektocht naar de oorsprong van het Heilige Boek dat volgens Salibi niet in Palestina werd geschreven maar in West-Arabië. Salibi geldt als een groot kenner van de religieuze cultuur in het Midden-Oosten. *'Tijdens de eerste kruistocht woonden in het noorden van Libanon van oudsher de maronieten,'* zegt hij. *'De maronieten onderscheiden zich van andere Arabische christenen omdat ze - evenals de Latijnse christenen - Jezus twee naturen toekennen: een menselijke en een goddelijke. Door de komst van de kruisvaarders erkenden ze de Latijnse kerk en het gezag van de paus.'*

Al-Hakim bi-
Amr Allah
(996-1021)

De sjiiitische moslims hadden zich in het centrale gedeelte van het land en in Beiroet gevestigd. De Druzen woonden voornamelijk in het zuiden van het land en vormden een volksstam in Libanon, Syrië en Palestina. De oorsprong van deze groep moet gezocht worden aan het begin van de elfde eeuw toen Hakim, de Fatimiden-bestuurder van Jeruzalem, zichzelf na tien jaar wrede vervolgingen van de christenen plotseling als heilige beschouwde en de christenen en de joden boven de moslims stelde. Zijn Perzisch-Turkse vriend Darazi verklaarde hem in 1016 officieel heilig en Hakim's naam verving die van Allah tijdens de diensten in de moskee. Het gevolg was een opstand onder de moslims, die in 1021 heeft geleid tot de dood van Hakim en de vlucht van Darazi naar Libanon. Hier stichtte hij de sekte van de Druzen, die tot de dag van vandaag wachten op de terugkeer van Hakim, die zij beschouwen als de laatste incarnatie van God. De Druzen in Libanon spreken Arabisch en hebben een eigen, streng monotheïstische leer met islamitische, christelijke en neoplatonische elementen. Het geloof in een zielsverhuizing speelt binnen hun geloof een belangrijke rol. Hun jaartelling begint in 1017. Vanaf hun ontstaan bestaan er controverses met de maronieten, die in 1845 en 1860 tot een slachting leidden. In de oorlog tussen Israël en de Arabieren kozen ze de Israëliëse zijde.

'De christelijke maronieten waren door de Byzantijnen uit de valleien van de Orontes verdreven in de richting van de berg Libanon en toen de kruisvaarders door dit gebied trokken, kregen zij dan ook een warm onthaal van de maronieten die hen vergezelden op hun tocht door Libanon,' zegt de Libanese historicus.

Salibi wijst op het feit dat pas in de 16^e eeuw de benaming kruisvaarders voor het eerst opdook in Europa. *'In het Midden-Oosten gebeurde dat pas in de 19^e eeuw toen de term kruisvaarders vertaald werd in het Arabisch,'* zegt hij. *'Daarvoor heetten de christenen gewoon Franken. Tijdens de eerste kruistocht liet het westerse christendom voor het eerst in de geschiedenis haar militaire spierballen zien en niet alleen om de oude pelgrimsroute naar Jeruzalem te beschermen maar ook om de internationale handel veilig te stellen.'* Salibi ziet dan ook overeenkomsten tussen de komst van de kruisvaarders en de Eerste Golfoorlog in 1991: *'Ten tijde van de Golfoorlog dacht ik dat de legers van de westerse kruisvaarders weer op de vlakten de oorlogstrommels roffelden. President George Bush en de Europese en Amerikaanse pers getuigden van zo'n vijandigheid tegenover de islam dat ik als christen in Libanon zelfs de zijde koos van de moslims.'*

Kamal Salibi (2009)

Voor de burgeroorlog was meer dan de helft van de Libanese bevolking christen. Salibi schat het huidige percentage christenen in Libanon op *'nog maar twintig, dertig procent want veel maronieten zijn tijdens de burgeroorlog naar het buitenland gevlucht. Momenteel worden de christelijke Libanezen politiek gediscrimineerd en omdat zij nauwelijks een rol spelen in het bestuur en de regering overwegen ook zij om naar het buitenland te vertrekken.'* De Libanese historicus denkt dat zijn land in de toekomst meer en meer onder de invloed komt van de sjiieten, de moslims met in hun kielzog radicale fundamentalistische

splintergroeperingen die de sharia, de rechtsleer van de islam op wil leggen aan de bevolking.

De kruisvaarders trokken in een rustig tempo langs de kust van Noord-Libanon in de richting van Beiroet, in die tijd een onopvallend vissersplaatsje dat zich later onder het bewind van de Europeanen meer en meer ontwikkelde tot een belangrijke havenplaats. Ze passeerden het oude Byblos en staken vervolgens de Hondsrivier over, die de grens vormde tussen het Seltsjoekse rijk en het Fatimidenkalifaat. De komst van de kruisridders veranderde niet zo veel aan de opstelling van de Fatimiden die al hun aandacht nodig hadden voor de versterking van Jeruzalem en niet bijster geïnteresseerd waren in de Libanese kustplaatsen waar de emirs weldra vrede sloten met de christelijke indringers. De laatste pleisterplaats was het vissersdorp Sur (Tyre) waar de kruisvaarders twee dagen bivakkeerden alvorens hun blik te richten op Palestina.

steegje saida
oude stad

Ten zuiden van Beiroet liggen grote tentenkampen waar arme Libanezen en gevluchte Palestijnen onder zeer armoedige omstandigheden door elkaar wonen. Levensgrote portretten van Assad, die Libanon met zijn leger permanent bezet houdt, sieren het straatbeeld. De kustweg naar het zuiden wordt voortdurend onderbroken door wegversperringen met controles van Syrische soldaten die verscholen achter zandzakken het verkeer nauwlettend in de gaten houden. Naarmate het zuiden van Libanon dichterbij komt neemt het aantal soldaten toe. De derde generatie kruisvaarders bouwde in Saida (Sidon) een versterkt zeekeel waar nu - zevenhonderd jaar later - verveelde Libanese en Syrische soldaten hun tijd verdoen met het observeren van over de pier wandelende verliefde stelletjes.

Libanon's smalle kustweg naar Israël is sinds 1978 een doodlopende gang in een vervallen huis. Het gebied tussen het Libanese Tyre en de Israëlische havenplaats Akko is momenteel een militaire demarcatielijn en afgesloten voor alle verkeer.

Hier vecht de door Iran gesteunde islamitisch-fundamentalistische Hezbollah-beweging al jarenlang een felle strijd uit met de gehate Israëliërs, die vasthouden aan deze door hen ingestelde 'veiligheidszone'. De strook is hemelsbreed maar twintig kilometer lang en vanaf Tyre is bij helder weer de Israëliëse kustlijn goed te zien. Gewapende patrouilles doen dag en nacht de ronde door de straten van Tyre. 's Nachts dreunt onophoudelijk het geluid van mortiergranaten, raketten en mitrailleursalvo's, terwijl overdag Israëliëse gevechtsvliegtuigen en helikopters als bromvliegen boven de kust zwermen. Sinds de val van het Oost-Europese communisme, de open grenzen van Syrië en het einde van de Libanese burgeroorlog, ligt de eeuwenoude pelgrimsroute van het noorden van Europa naar Jeruzalem - op een kleine twintig kilometer na - eindelijk weer volledig open. Wellicht kunnen de vredesprocessen in het Midden-Oosten er toe leiden dat ook dit laatste obstakel op de weg naar het Heilige Graf in Jeruzalem in de nabije toekomst kan worden opgeruimd.

Robert Mulder & Lejo Siepe - [God wil het! Reizen in het spoor van de kruisvaarders](#)

Rozenberg Publishers 2005

ISBN 978 90 5170 168 5